

Papiermolen/paper-mill
'De Eendragt' (1784)

Waar nu in Wormer de resten van de Van Gelder Papierfabriek staan, stond eens de papiermolen 'De Eendracht', waar in 1784 Pieter Smit van Gelder de leiding overnam van zijn schoonvader.

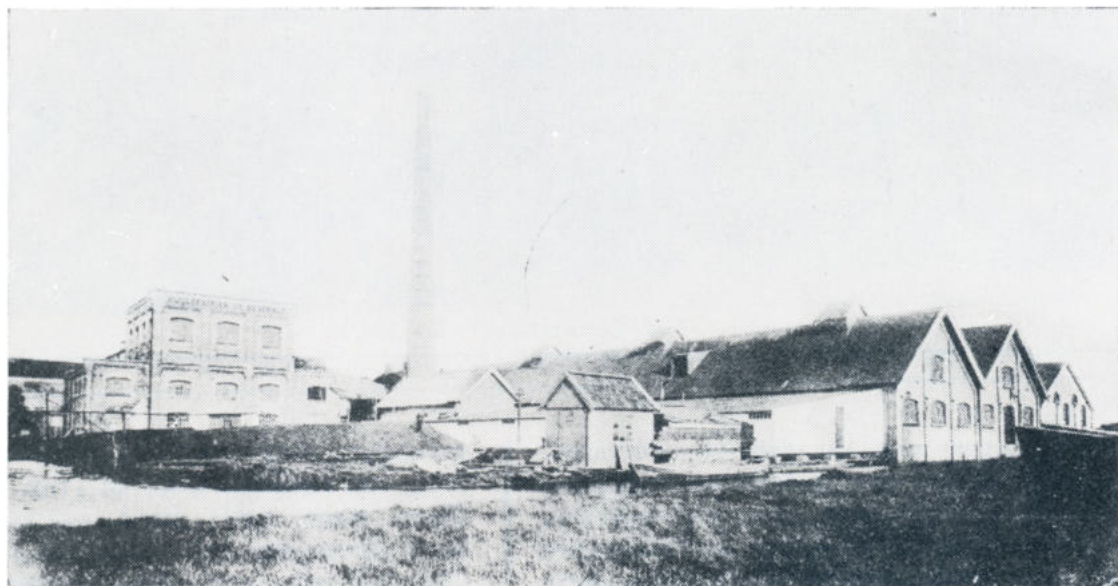
At the place in Wormer where now the ruins of the Van Gelder Paperfactory are situated, once stood the papermill 'De Eendracht' (i.e. 'The Union'). In the year 1784 Pieter Smit van Gelder took over the management from his father in law.

In 1891 werd de molen vervangen door een fabriek. Deze fabriek werd van grote betekenis voor de werkgelegenheid in Wormer. In het begin van deze eeuw werkten er 180 man op een totaal van 440 in de Wormerse industrie.

De arbeidsomstandigheden waren zwaar. Een 12-urige werkdag was normaal. De fabriek werd streng geregeerd door de directeur en de bedrijfsleider, die elk in een sjeke villa aan

In 1891 the mill was replaced by a factory. This factory became of great importance to the procuring of employment in Wormer. At the beginning of this century 180 men worked here, whereas the number of employed in the Wormer' industry totalled 440.

The working circumstances were hard. A working day of 12 hours was customary. The factory was sternly ruled by the managing director and the works

Papierfabriek/paper-factory De Eendragt' in 1890

'De Eendracht' in 1901

weerskanten van de fabriek woonden. Beiden waren streng katholiek en zaten tevens in het gemeentebestuur. Kerk en Fabriek waren de machthebbers in het dorp. Arbeiders hadden niets te vertellen. Van Gelder liet de Mariastraat bouwen en je kreeg slechts

manager, who both lived in a pretty villa on either side of the factory. They were both rigid catholics and also members of the town-council. The Church and the Factory ruled the village. Van Gelder had the Maria-street built and the only way to get

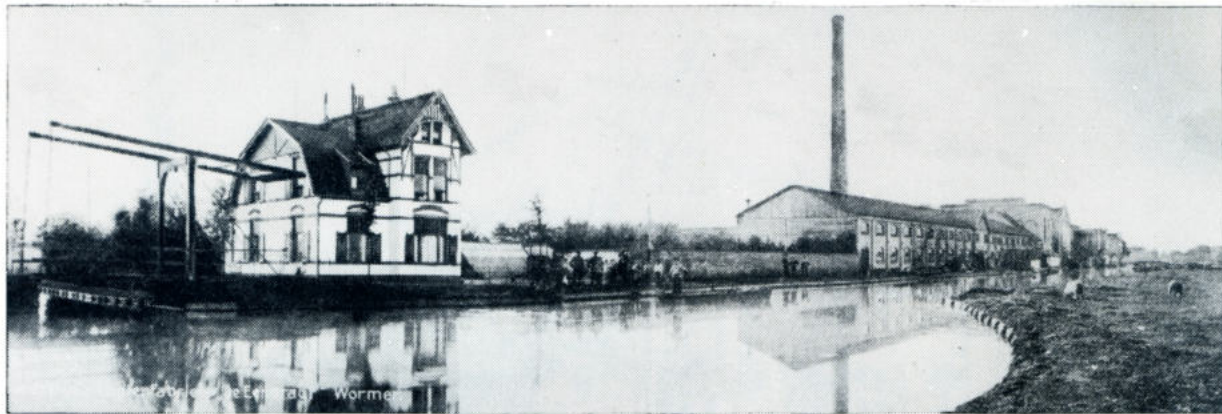

Een 'lossersploeg' aan het werk/a shift of 'unloaders' at work (1928)

een huis als je elke week naar de kerk ging en voor de rest je mond hield. Ondanks de feodale verhoudingen voelden de arbeiders zich één met de fabriek, die toch voor velen hun brood betekende. In de loop der jaren groeide Van Gel-

a house there was to go to church and for the rest don't give a lip. In spite of the feudal relationship the workers felt for the factory, because many made a living there.

Over the years Van Gelder developed

'De Eendracht' met links de toenmalige direktEURSwoning/
on the left the managing director's house then (+ 1930)

der uit tot één van de grootste papier-fabrieken van het land, met meerdere vestigingen.

In de oorlog wilden de Duitsers de fabriek ontmantelen en overbrengen naar Duitsland. In Wormer is dit zo goed als niet gelukt. Tientallen arbeiders trokken er 's nachts op uit om de boel te saboteren en om vitale onderdelen in Wormer te verbergen (o.a. in het zwembad!). Ook werd een klaarliggende dekschuit vol onderdelen opgeblazen. De arbeiders riskeerden hun leven voor 'hun' fabriek.

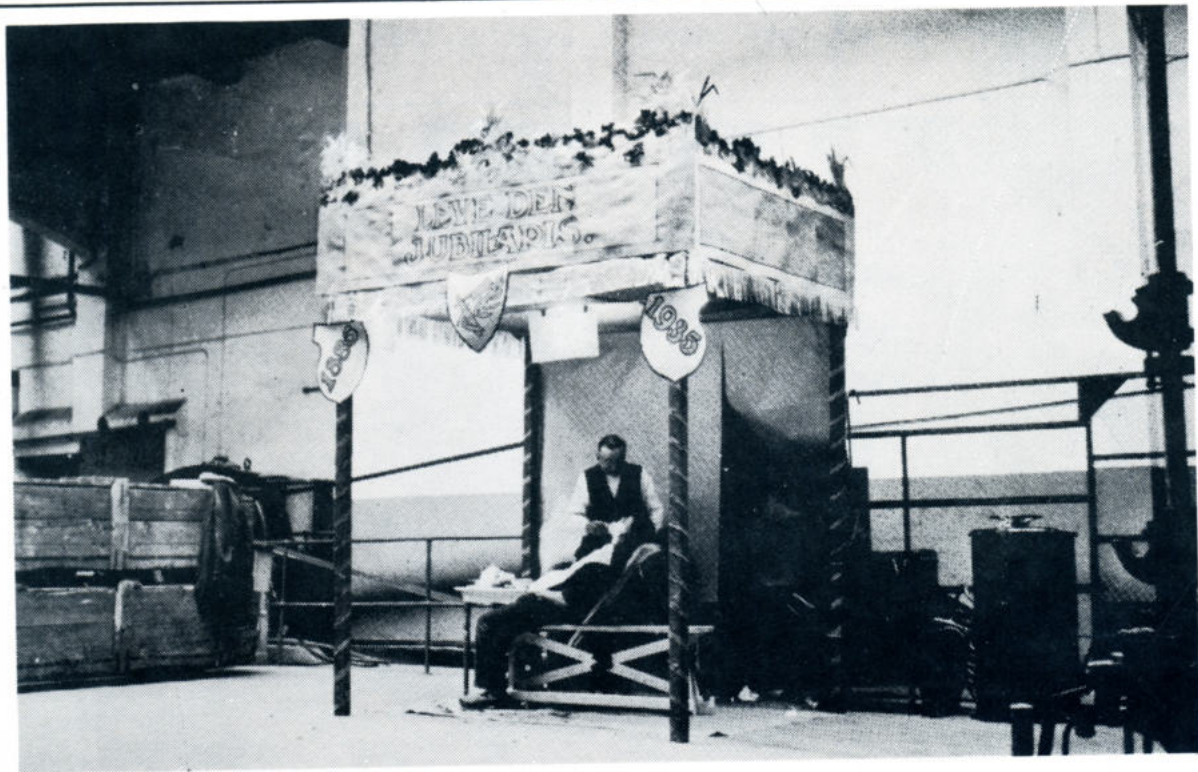
Na de oorlog draaiden de machines al weer snel en in de bloeiperiode

into one of the biggest paper-factories in the land, with several concern-divisions.

During the war the Germans wanted to dismantle the factory and transport it to Germany. In Wormer this didn't quite succeed. Tens of workers set out at night for sabotage and for hiding vital accessories (e.g. in the swimming-pool!). A ready lying bark was blown up as well. The workers risked their lives for 'their' factory. Soon after the war the paper-machines were running at full capacity again, and in the flourishing period more than 700 men were employed. In 1957

werkten er meer dan 700 man. In 1957 werd de laatste nieuwe machine

the last new machine was installed. The revival of prosperity took place

Bij de toen nog 12-urige werkdag hadden de fabrieksarbeiders weinig tijd om naar de kapper te gaan. Daarom kwam de kapper naar de fabriek toe. Hierboven viert hij zijn 50-jarig jubileum/during the then 12 hours working day the factory-workers didn't have much time to go to the barber's. Therefore the barber came to the factory. Above he celebrates his golden jubilee (1935)

geïnstalleerd. De opbloei kwam tot stand in een periode met grote concurrentie, maar slecht ging het niet met Van Gelder.

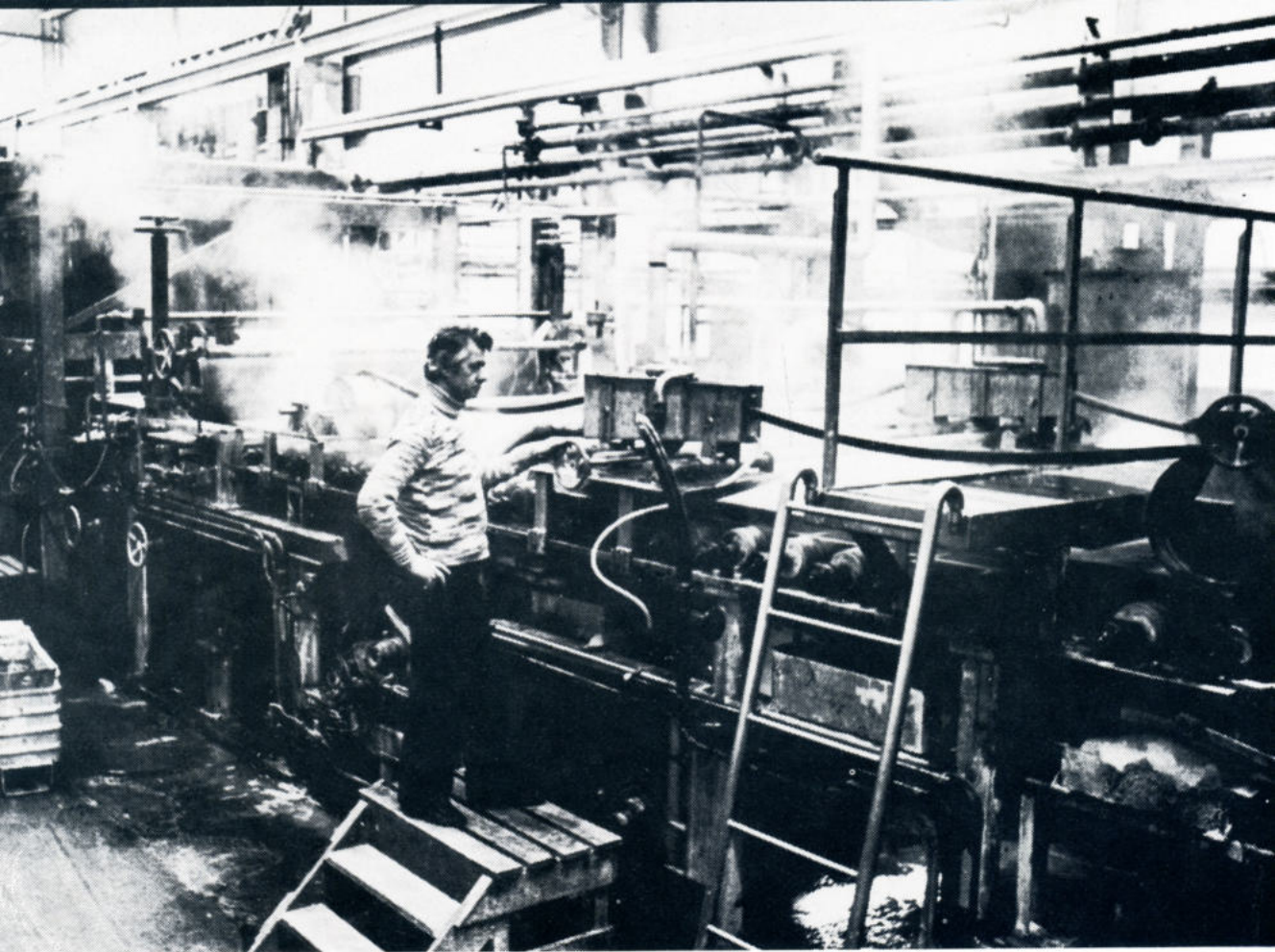
Vanaf 1963 werd er ook met asbest

in a period of great competition, but things were going quite well for Van Gelder.

In 1963 they started working with asbestos. First on a small scale, but

Zo vond men na de oorlog de machines terug/this is how they found the machines after the war (1945)

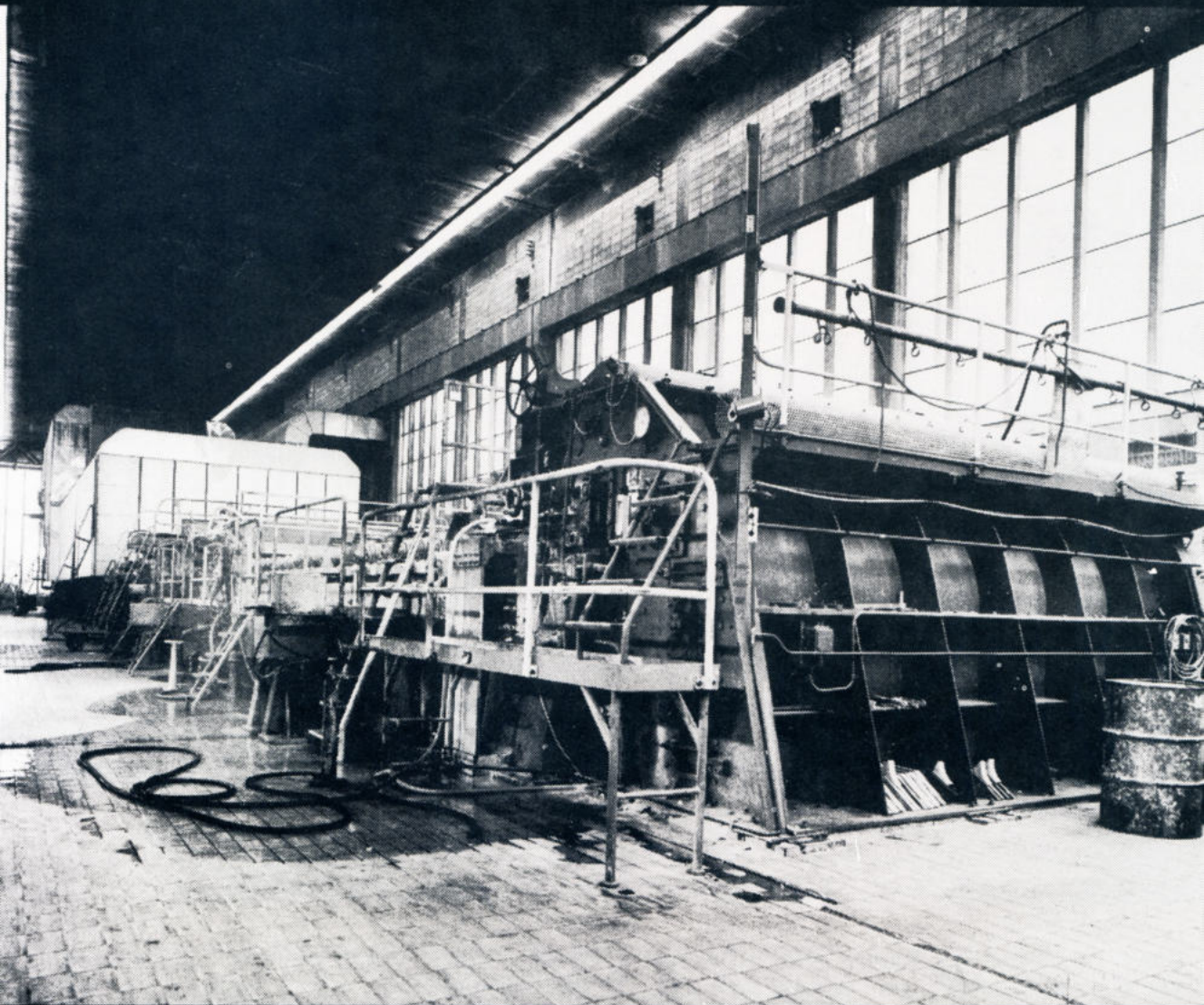
Een papiermachine in werking/a paper-machine in action

---

gewerkt. Eerst op kleine schaal, maar vanaf 1970 was de productie van

from 1970 onwards the production of asbestos-felt, as a substratum for

Van Gelder Wormer (24-12-'77)

asbestvilt, als onderlaag voor linoleum, de meest winstgevende tak van het bedrijf.

linoleum, was the most profitable branch of the concern.

Uitspraak Ondernemingskamer:

Regering op zoek naar koper Van Gelder

Van Gelder toonde veel te laag verlies

koper Van Gelder

Van onze redactie econ. AMSTERDAM — Van Ge. Papier heeft in 1976 een be- tinpost van 9.8 miljoen g- den ten onrechte van het ver- lies afgetrokken. Daardoor heeft de onderneming in dat jaar niet f 37,7 miljoen ver- loren maar f 47,5 miljoen. deze correctie

Reorganisatie Van Gelder

Gebrekkige controle bij Van Gelder kost miljoenen

Uit vertrouwelijke stukken was de heer Ofman bleken, dat al in juni 1977 was besloten zo weinig mogelijk in de papier- machine PM 8 te investeren. Voorts kreeg drs. J. P. Hebly, voorzitter van de raad van bestuur, op 18 januari van dit jaar toestemming van commissarissen om de onrust over Wormer kenbaar te maken.

Van Gelder (Wormer) mogelijk dicht

WORMER. — Van Gelder Papier te Wormer gaat zware tijden tegemoet. De 570 werknemers en de hen voort- woordigende vakorganisaties

Dan in 1972 komt het keerpunt in het bestaan van Van Gelder. Het gehele concern komt voor 51% in handen

Verlies over 1979 bijna f 55 miljoen

WORMER. — De 570 werknemers van Van Gelder Papier te Wormer zijn in de afgelopen maanden met de zaak bezig geweest. De zaak is nu in handen van de Ondernemingskamer. De zaak is nu in handen van de Ondernemingskamer. De zaak is nu in handen van de Ondernemingskamer.

... jaar 379 klachte... werd 2,5 miljoen gulden uitgedaaid... retour gezonden papier en asbestvilt. Ge- vallen toegeschreven moeten worden aan een gebrek aan controle.

In deze cijfers zijn... afgekeurde... ONDERNEMINGSRAAD: ONGERUST

Aktiecomité: Bevolking W GEMEE... achter Van Gelder-person... Volgen... „Van

Handtekeningen en affiches in Wormer

Vastberaden werknemers

WORMER. — Van Ge... blijven" gaat binnenkort... met een grote... om... personeel te Wormer. Bij de

WORMER. — „Nee, we vechten niet voor een verloren zaak. Er moet een stuk werkgelegenheid bij Van Gelder te Wormer te handhaven zijn. Overzien kunnen we het op dit moment echter nog niet allemaal en moeten met name afwachten wat de werklozen... nging, G. E. M. Comn zeggen vormen het da té „Van Gelder zal werken akties op touw werkgelegen- WORMER. — Knollendam een

Then, in 1972 comes the turning-point in the existence of Van Gelder. The whole concern falls for 51% into the

bond wil snel actie voc
oud Van Gelder in Worm

Woedend bestuur papierconcern Van Gelder:

„Als bonden blijven tegenwerken gaan we zeker op de fles“

door Alfred Monstere

stofferpri
cern al
gulde
las

AMSTERDAM, zaterdag
De Raad van Bestuur van de papierfabrieken Van Gelder
beschuldigt de Industriebonden FNV van bewuste tegen-
werking bij de uitvoering van haar reorganisatieplannen.
„Er moeten snel oplossingen komen voor de verliesgevende
delen van het bedrijf. Gebeurt dat niet dan komt de contin-
titeit van het concern ernstig in gevaar“.

Opvallend is dat Crown Zellerbach, het Amerikaanse concern, dat de helft van de Van Gelder-aandelen bezit, niet aan de financiering meedoet. Het bestuur van Van Gelder vond dat echter ongewenst. Uitgifte van nieuwe aandelen aan Crown levert te weinig op omdat de koers van de aandelen Van Gelder erg laag is. Een lening door de Amerikanen komt evenmin in aanmerking omdat ze al zo veel aan Van Gelder geleend hebben van de

monstratie behoud n Gelder Papier Eisen bezetters mercommissie vraagt Van Gelder nister naar Van Gelder gewilligd

(Van de industrieredactie)

ER — Hoe denkt de minister van Economische Zaken...
Gelder Papier? Dat wil de...
IES IN VOORBEREIDING

WORMER — De werknemers die
vestiging van Van Gelder in
door deze op een wijze worden geïsoleerd, die wel wordt afgekeurd...
aldus G. Kanninga namens het comité van Gelder...
solange is opgericht. Dit...
twee...
Vaste...
matum van de raad van bestuur...
totale ontvangsten waaruit zij af-

Protestvergadering tegen sluiting van Van Gelder Papier

Statenvragen over sluiting Van Gelder

Verlaten...
leeg bij Kapotte vloeren in Wormer. Een 18de-eeuws bedrijf is
alom. Van Gelder Papier in Wormer. Een 18de-eeuws bedrijf is
verval. Alleen de vogeltes in de nok fluiten er nog.

Werkgroep „Van Gelder al blijven“ op sterkte

TE GEEFT f 250

Week aktie Gelder zal blijven

de week wordt in Wormer, Jisp en
ekeningen-aktie gehouden ten...

WORMER EN ZAAINSTAD:
In touw voor behoud
Van Gelder Papier

ER — Leden van Provin-
ten van Noord-12...

Vorig jaar augustus telde de
Wormerse vestiging van Van
Gelder 570 man. Nu zijn er
directeur W. van
olens de over, als hij er de
eenen 360 over, als hij er de
ntallen van aftrekt die vrij-
nlig de wijk naar elders ne-
n. „Het bedrijf is al een
sje in afbouw. Daarom is
eel verloop“.

Bezetting na besluit bedrijf te sluiten

aks, per 1 juli, als de papierfa-
ze wordt afgeleerd zullen er
en zijn voor de fabricage
van bestuur

grote meerderheid tot slanking en
tot het besleuten van de poort. Eruit
komt niet... met een speciaal
toezicht

Voortbestaan Wormer te duur

Van Gelder zet sluiting door

WORMER. — „Een sluiting
van Van Gelder te Wormer
zullen we onder geen beding
over ons heen laten komen. We
willen er niet eens over pra-
ten.“ Aldus districtsbestuur-
der Y. Boersma (Indu-
striebond NNV) gisteravond,
Oost-... had genomen

van de Amerikaanse multinational
Crown-Zellerbach, die een vergroting
van de markt wel ziet zitten. Vanaf

hands of the American multinati-
onal Crown-Zellerbach, that wants
to increase its share on the market.

die tijd komen er steeds meer sombere berichten over Wormer. En langzaam maar zeker wordt duidelijk dat Van Gelder Wormer niet genoeg winst kan opleveren en dus afgedankt zal worden.

De eerste jaren levert het asbestvilt, geproduceerd op stokoude machines, veel geld op. Men noemt het zelfs de kurk waarop heel Van Gelder drijft. Achteraf blijkt dat al dat geld is weggestroomd naar andere vestigingen en naar Amerika. In Wormer worden wel

Since then more and more bad news comes over Wormer. And slowly but surely it's getting clear that Van Gelder Wormer can't yield enough profits and thus will be discarded.

The first years the production of asbestos-felt by ancient machines brings in a lot of money. Afterwards it is evident that all the money has flown away to other Dutch concern-divisions and to America. Investments are being promised but not executed. Old machines are not renovated (there's even

Demonstratie bij het hoofdkantoor in Amsterdam voor het behoud van Van Gelder/demonstration near the head-office for the maintenance of Van Gelder (03-11-'79)

Woordvoerders van actie-comité 'Van Gelder zal blijven' overhandigen handtekeningen en petities aan leden van de Raad van Bestuur/spokesmen of the action-committee 'Van Gelder shall stay' hand over signature-lists and petitions to members of the management (05-12-'79)

---

nieuwe investeringen beloofd, maar niet gedaan. Machines worden niet

one from 1911!), and there is no research into other products.

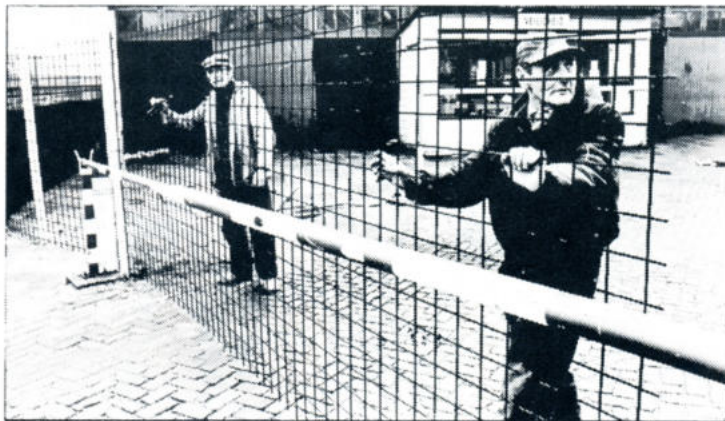

Het bedrijf is bezet. Het werk gaat door, maar de direktie mag niet naar binnen/the factory is occupied. The work goes on, but the management gets denied admittance (22-01/24-01-'80)

vernieuwd (er is er nog één uit 1911!) en er wordt niet naar andere produkten gezocht.

Ondertussen weet iedereen dat asbest levensgevaarlijk is, maar met hinderwetvergunningen wordt wat geschipperd, om 'vooral de werkgelegenheid niet in gevaar te brengen'. Maar wel hebben de arbeiders jarenlang in levensgevaarlijke omstandigheden moeten

Meanwhile everybody knows that asbestos is dangerous to life, but there's a lot of temporization about the nuisance act license 'especially for not endangering the employment'. Still, the workers have worked for years and years under perilous circumstances. During the first years they simply shook out the sacks in which the asbestos was supplied in the open. Finally the

De arbeiders sluiten de toegang tot het bedrijf af/the workers lock up the entrance to the factory (22-01-'80)

werken. In de eerste jaren werden de zakken waarin de asbest werd aan-gevoerd zelfs gewoon even uitgeklopt. Uiteindelijk wordt het werken met asbest aan banden gelegd en ten slotte definitief verboden.

Negatieve berichten blijven binnen-sijpelen. In Amsterdam zitten allerlei vage hoge pieten in de Raad van Bestuur. Ze zorgen er voor dat Wormer steeds negatief in het nieuws komt. Ze gebruiken argumenten tegen asbest, die jaren eerder tevergeefs door milieugroeperingen waren gebruikt. Vestgingen

working up of asbestos gets restrained and in the end it gets definitely prohibited.

Negative tidings keep coming in. In Amsterdam there's a couple of bigwigs forming the management. They make sure that Wormer continually gets negative publicity in the media. They use the arguments against asbestos that were used in vain years ago by ecologists. Concern-divisions are played off against eachother: 'When Wormer closes down the concern has a bigger chance to survive'. Huge losses are

Tijdens de fabrieksbezetting/during the occupation of the factory (22-01-'80)

worden tegen elkaar uitgespeeld: 'Als Wormer dicht gaat, heeft het hele concern meer kans tot overleven'. Enorme verliezen worden voorgeschou-

hold out to the outer world, premature statements cause confusion again and again. The managing director is ordered by the bigwigs to keep the

teld, en met voortijdige uitspraken wordt telkens verwarring gezaaid. De directeur is het stromannetje van de Raad van Bestuur. Hij moet de boel koest houden: 'Als u maar vooral hard blijft werken, dan komt het wel weer goed', daar komen zijn stukjes in het bedrijfsblad 'Wormernieuws' op neer.

Maar het gaat steeds slechter. Er worden wat mensen wakker. De gemeente, de politieke partijen (van CPN tot VVD), de kerk, de mensen in het dorp, de vakbonden, Provinciale

people calm: 'As long as you just work hard everything's gonna work out fine'.

But it's going worse than ever. Some people awake. The municipality, the political parties (from left-wing to right-wing), the church, the villagers, the trade-unions, Provincial States, Chamber of Commerce, government-committees and of course the workers, suddenly they all stand in the breach for the maintenance of 'their' factory: 'We can't let this happen!!'

But it simply does happen. Whatever they try so desperately: breaking off

Staking/strike. On the banner: 'Dark clouds over Wormer, because they are sucked out' (08-04/16-04-'80)

Staten, Kamer van Koophandel, rege-
ringscommissies en natuurlijk de ar-
beiders, allemaal staan ze plotseling
op de bres voor het behoud van 'hun'
fabriek: 'Dit gaat toch zomaar niet!!!'

Maar het gaat zomaar wél. Wat er
ook wanhopig door iedereen gepoogd
wordt: werkonderbrekingen, onderhan-
delingen, handtekeningenacties, sta-
kingen, het zoeken naar kopers en
naar alternatieve produkten (glasvez-
zel), bijeenkomsten, tientallen brieven,
petities, posters en spandoeken, niets
helpt. Het is allemaal te laat.

Crown-Zellerbach heeft het goed voor-
bereid. Natuurlijk hadden de heren
van Crown-Zellerbach al lang beslo-
ten dat Wormer dicht zou gaan. Ze
hadden alleen een jaar of tien nodig
om het een beetje 'netjes' te verkopen.
Het gaat ze om de winst, niet om
de mensen. De aandeelhouders zijn
tevreden, 550 mensen worden uit 'hun'
fabriek gelazerd. Daar staat Van Gelder
dan in Wormer: leeggeplukt en
afgedankt.

Op 1 juni 1980 gaat de fabriek dicht.

---

work, negotiations, signature-lists, action-committees, strikes, the searching for buyers and for alternative products (glass fibre), meetings, tens of letters, petitions, posters and banners, it doesn't help. It's just too late.

Crown-Zellerbach has planned it well. Of course the gentlemen of Crown-Zellerbach had already decided long ago that Wormer was going to be closed down. They only needed about ten years to do it in a 'decent' way. They care about profits, not people. The share-holders are satisfied, 550 employees get thrown out of 'their' factory. And here is Van Gelder Wormer: sucked out and discarded.

June 1, 1980 the factory closes down.

THE EX: Sabine, Bas, Terrie, G.W.Sok-
drums, bass/bas, guitar/gitaar, voice/stem,
accordion/accordeon, double-bass/contrabas,
wood-blocks/houtblokjes, percussion/slagwerk,
noise/geluid,
+ Marcel-drums, Rinus-sax, Dolf-guitar/gitaar,
+ pile-driver/heimachine, bus engine/busmotor,
print-press/drukkers, radio-commercials/radio-reclame.

RECORDED at the Van Gelder ruins &
opgenomen in het Koeienverhuurbedrijf - Dolf & The Ex

© & © Oct. 1982

Thanks/Dank: Cobie, Wim, Kees, De Typhoon,
Woeloem, Maarten, M.A.L., Raket,
Wouter & Justa

Geen dank: Th.B.Huijgen, Van Gelder Concern.

This box contains/Deze doos bevat:

4 singles (EX 010, EX 011, EX 012, EX 013),
1 booklet/boekje, 1 poster.

